

## דוד בן גוריון

היחידה נכתבה בשנת הלימודים תשנ"ח, היא שנת ה-50 למדינת ישראל, במסגרת הנושא המרכזי "50 שנה למדינה". הלמידה היא עיונית וחוויתית, תוך שימת דגש על גישות, עמדות והתנהגויות. ניתן ללמד את הנושא דרך חקירת דמותם של אישים שטבעו את חותמם על תקומתה והתפתחותה של המדינה, תוך התייחסות לסימני דרך משמעותיים בדרכם של האישים והמדינה.

להלן דוגמא להוראת הנושא דרך התייחסות לתחנות משמעותיות בחיי ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל דוד בן גוריון.

### ביוגרפיה:

תולדות חייו של דוד בן גוריון בלוי תמונות ניתן למצוא באינטרנט באתר

[http://www.knesset.gov.il/lexicon/heb/ben\\_gurion.htm](http://www.knesset.gov.il/lexicon/heb/ben_gurion.htm)

<http://www.sde-boker.org.il/onbengurion.html>

### רשימת נושאים:

- \* ילדות, נעורים
- \* עלייה לארץ ישראל.
- \* בן גוריון כאיש משפחה.
- \* בן גוריון בחיי יום.
- \* דעות, אמונות ואידיאולוגיה: הפועל העברי, פמיניזם.
- \* הכרזת המדינה.
- \* מלחמת העצמאות.
- \* עלייה וקיבוץ גלויות.
- \* ממלכתיות: הקמת צה"ל, חוק חינוך ממלכתי.
- \* הנגב ושדה בוקר.

### מטרות כלליות ללמידת הנושא:

1. התלמיד ילמד כי מנהיג לאומי אינו אנדרטה, אלא אדם חי בעל רגישות, יתרונות וחסרונות ככל האדם.
2. התלמיד יתלבט בדילמות שעמדו ועדיין עומדות בפני מנהיגי העם.

3. התלמיד יכיר את העיתונות כראי התקופה- בעזרת כתבות וקריקטורות.
4. התלמיד יכיר את שלבי מלחמת העצמאות.
5. התלמיד יכיר את תנאי חייהם של העולים החדשים שהגיעו לארץ בשנותיה הראשונות של המדינה.

#### מטרות המתייחסות לחקירת דמותו של דוד בן גוריון:

1. התלמיד יכיר את הביוגרפיה של דוד בן גוריון.
2. התלמיד יכיר את דוד בן גוריון כאיש משפחה: בן, בעל ואב.
3. התלמיד יכיר את תכונותיו, ואורחות חיו של דוד בן גוריון.
4. התלמיד יכיר את הגישה הממלכתית שנקט דוד בן גוריון בתחומי המדינה, הצבא והחינוך.
5. התלמיד יכיר את עמדתו של דוד בן גוריון בנושא יישוב הנגב.

### בן גוריון והנגב

#### פעילות מומלצת:

קריאת דברי בן גוריון וגיבוש "אני מאמין" שלו בהתייחס לנגב.

"אכלוס הנגב הוא תנאי חשוב לביטחוננו ואמצעי יעיל לעצמאותנו הכלכלית".  
מתוך: כוכבים ועפר/דוד בן-גוריון.

"יש להחליף את שמו של ים המלח לים החיים. כי מה שלא קרה בכל ההיסטוריה של ים המלח יקרה תוך עשר עד עשרים שנה. כל השטח יהיה ירוק ללא כל זכר למדבר".

"אם המדינה לא תחסל את המדבר, עלול המדבר לחסל את המדינה"...

"הנגב הולך ונעשה לשאלה מרכזית בכל המפעל הציוני- ההתיישבותי והמדיני- של העתיד הקרוב...  
בברכת ציון, ד. בן-גוריון.

"פולה רעייתי הסכימה ללכת אתי למדבר, אבל חברי חשבו שהשתגעתי. הם ידעו שדבריהם לא ישנו את החלטתי..."

"יש לדעתי משימה עליונה אחת שאינה רוגעת וחולפת אלא היא משימת הדור: עלייה וישוב הדרום והנגב, ושניהם קשורים זה בזה".

מתוך: מכתב לאיחוד הקבוצות והקיבוצים.

אורח חשוב מאירופה אמר לבן גוריון: "זו הפעם הראשונה שאני רואה מדבר כל כך צחית. השיב בן-גוריון: "אין לי טענות אדוני... אלוהים הבטיח לעם ישראל ארץ זבת חלב ודבש, מים לא הבטיח להם.

- סיפור בשפה קלה על הנגב, ניתן למצוא בספרו של אריאל אופק "בן גוריון בונה המדינה". קטע רלוונטי מופיע בספר גוטמן, ר. ; רוזן. מ. (1986). **דוד בן-גוריון איש החזון והמעש**. ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים, בעמ' 233-234.

\* כדאי לשלב טיול לנגב, לקיבוץ שדה בוקר- לצריף של דוד בן גוריון ולחלקת הקבר של פולה ודוד בן גוריון.

## דוד בן גוריון כאיש משפחה

על דוד בן גוריון כאיש משפחה ניתן ללמוד ממכתביו.

### הצעות לפעילות:

- \* עיון במכתבים ואיתור : אירועים, אישים, מקומות, תפקידים.
- \* בן גוריון כבן -הקשר לאביו, לאמו ולסבו.
- \* יחסו של דוד בן גוריון לאשתו פולה.
- \* הקשר בין בן גוריון וילדיו. - כדאי להאיר את העניינים ה"יומיומיים" בהם מתעניין בן גוריון כאב.
- \* כיצד מצטייר בן גוריון ע"י ביתו רננה?
- \* התייחסותם של כתב ידיעות אחרונות- יעקב חזן ושל יצחק נבון ושמעון פרס אל הפן המשפחתי של דוד בן גוריון.
- בספר : דוד בן גוריון איש החזון והמעש- מדריך למורה : בעמודים 84-98 מצויים מכתבים למשפחה, ראיון עם רננה ביתו וקטעים של אנשים המספרים על... מתוך הספר : בן-גוריון, ד. (1968). **מכתבים אל פולה ואל הילדים**. תל-אביב : עם עובד. כדאי להתייחס אל המכתבים הבאים :

וינדזור :

14.6.1918

22.6.1918

28.6.1918

29.6.1918

30.6.1918

קהיר :

23.9.1918

2.10.1918

יפו :

3.3.1919

לונדון :

29.5.1937

7.10.1937

1.3.1938

## בן גוריון בחיי יום יום

\* **בספר דוד בן גוריון האיש ופועלו** בחוברת לתלמיד א' בעמודים 64-67, מובאים לקט סיפורים ופעילויות על חיי בן גוריון בבית, במשרד ובאירועים ציבוריים וממלכתיים.

לקט זה אמור להוות גירוי לשיחה על נהגיו ומנהגיו של דוד בן גוריון בחיי יום-יום.  
כדאי להדגיש כי בן גוריון לא נהג על פי כללי הטקס המקובלים, נימוסי השולחן שלו לא היו מהוקצעים. לעומת זאת, הצטיין בגישתו האנושית והעממית לכפופים לו, בכושר עבודה מעולה, חריפות וחוש הומור.

בבית בן גוריון בקיבוץ שדה בוקר  
ניתן לערוך סיור בביתו של דוד בן גוריון, לעמוד על צניעותו, כפי שבאה לידי ביטוי בריהוט הבית. ניתן לעסוק בהשוואה של בתינו לבית של אז. (טלוויזיה? טלפון? מערכת קול? מחשב?...)

ניתן גם לסייר בבית הנמצא בשדרות בן גוריון 17 בתל אביב.

## הכרזת המדינה ומלחמת העצמאות

### ההכרזה:

- כדאי להשמיע את פס הקול של טקס הכרזת המדינה.

<http://www.knesset.gov.il/docs/heb/megilat.htm>

- בספר: דוד בן גוריון האיש ופועלו- מדריך למורה- עמ' 51-57 – מוצע משחק הדמיה- באמצעותו ידונו בהתלבטות של מנהיגי הישוב בנוגע להשלכות הכרזת המדינה.

### מלחמת העצמאות:

- מומלץ ללמד נושא זה דרך עיון בנתונים המופיעים באטלס כרטא- שנים ראשונות תש"ח - תש"ך. כדאי להתייחס לטבלאות המסכמות את:
  - יחסי הכוחות ביום הפלישה.
  - יחסי כוחות באוויר.
  - המאורעות בחזית הדרום.
  - שלבי מלחמת העצמאות.
  - צילומי כלי נשק.
- כדאי להשוות כלי נשק שהיו בשימוש במלחמת העצמאות לכלי הנשק שבשימוש צה"ל כיום.
- ניתן למצוא תצלומים של המלחמה, כלי נשק ועוד באתר צה"ל באינטרנט:

<http://www.idf.il/>

## ילדות ונעורים

### הפעילות:

התלמיד ילמד על יחסו של דוד בן גוריון לבית הוריו, תוך עיון בזכרונותיו - בספר בן-גוריון, ד. (1975). בית אבי. בארי: הקיבוץ המאוחד.

\* ניתן למצוא מספר קטעים מספר זה בספר "דוד בן גוריון איש החזון והמעש" בעמודים: 48-54.

## עלייה לא"י

### הפעילויות:

התלמיד על עלייתו של דוד בן גוריון ארצה ועל הקשיים שעמדו בפניו תוך עיון בספריו: בן-גוריון, ד. (1982). זכרונות. תל-אביב: עם עובד.

בן-גוריון, ד. (1968). מכתבים אל פולה ואל הילדים. תל-אביב: עם עובד.

\* ניתן למצוא קטעים מספרים אלה בספר: \*דוד בן גוריון איש החזון והמעש: עמ' 57-81.

כתבי חידה בנושא זה מוצעים בספר: \*דוד בן גוריון האיש ופועלו- חוברת לתלמיד א': עמ' 18-20. מידע לכתבי החידה מצוי בעמודים 21-36.

המשימה המוצעת היא:

...לפניכם שמונה כתבי חידה. כל אחד מהם מתאר מקום שדוד בן-גוריון שהה בו ופעל בו, בשנותיו הראשונות בארץ.

א. עיינו בכתבי החידה וזהו את המקומות שעליהם הם רומזים. לפתרון החידות העזרו במידע על נדודיו של בן-גוריון בארץ לפי הסדר הכרונולוגי (עמודים 12-36)

שימו לב! כתבי החידה אינם מופיעים לפי הסדר הנכון.

ב. לאחר כתבי החידה נמצאת מפת היישובים היהודיים בימי העלייה השנייה. אתרו על המפה כל אחד מהיישובים שתגלו בכתבי החידה."

מתוך דוד בן גוריון האיש ופועלו- חוברת לתלמיד א': עמוד 17.

תמונות המתעדות את נדודיו של דוד בן-גוריון ביישובים שונים, בהם שהה ופעל בשנותיו הראשונות בארץ ניתן למצוא בספר:

לוסין, י. (1982). עמוד האש- פרקים בתולדות הציונות. ירושלים: שקמונה חברה להוצאה לאור בשיתוף עם רשות השידור וכתר. בעמודים 22-27 ו-44-45.

## דיעות על...

### הפועל העברי

ניתן לעמוד על דעותיו של דוד בן-גוריון על הפועל והפועלת העבריים דרך קטעים אלה:  
" הפועל העברי לא בא לרשת את עבודתו של הפועל הערבי ואין לו כל אפשרות שהיא לקחת את מקומו במשק הבנוי לכתחילה על עבודה זולה. מקומו ועתידו של הפועל העברי אינם אלא במשק אשר יבנה במחשבה תחילה על יסודות אחרים מהמשק הערבי הקיים על יסודות אשר יחזיקו ויקיימו פועל בן תרבות. אולם הפועל העברי יש לו עניין רב, עניין חיוני לעזור לפועל הערבי להילחם להטבת תנאי חיו ולהרמתמצבו בכל מקום אשר הוא עובד שם"...

מתוך: "הפועל העברי והסתדרותו" / דוד בן-גוריון.

### פמיניזם

#### שוויון בין מעמד הפועל למעמד הפועלת

" אין בתוכנו הסתדרות מיוחדת של פועלת, ואין צורך בכך, אבל אין להתעלם מהאמת המרה, שהשוויון המקובל אצלנו להלכה בין פועל ופועלת- אינו אלא פורמלי.  
בסידור עבודתנו ומשקנו לא דאגנו במידה מספיקה להחדיר את העובדת לכל אותם ענפי העבודה המתאימים לה, ויש צורך במועצת פועלות שתעמוד על המשמר ותדאג למעמדה הכלכלי והחברתי שווה הזכויות של העובדת גם בתוך ציבור הפועלים".

מתוך: "זכרונות" / דוד בן-גוריון.

## עלייה וקיבוץ גלויות

### פעילויות:

\*תנאי חייהם של העולים החדשים שהגיעו לארץ בשנותיה הראשונות של המדינה, מוצגים בדרך אותנטית בסרט "סאלח שבאתי".  
מומלץ להקרין את הסרט בצירוף מטלות צפייה הממקדות בתנאים בהם חיו תושבי המעברה: האהל, הצריף, העבודה...

\* בספר: גוטמן, ר.; רוזן. מ. (1986). דוד בן-גוריון איש החזון והמעש. ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים. בעמודים 150-179, מצויים:

- דברי בן גוריון על חשיבות העלייה וקליטתה.
- דיונים בכנסת בנושא העלייה.
- חומר ספרותי בנושא קליטת עלייה.



בספר : רוזנפלד, ש. (1978). כותרת ראשית – מעריב 30 שנה 1948-1978. תל-אביב : ספריית מעריב בע"מ,  
מצויים :

• תפריט ה"צנע" - בעמוד 38.

• תמונות על התקופה - בעמודים : 48, 60 ו- 208 .

•

• מדבריו של דוד בן גוריון :

"עלייה אינה הסעת יהודים לארץ. עלייה- זוהי השרשת העולים".

מתוך : גורמי הציונות ותפקידה בשעה זו 1928 משמרות עמ' שלא.

"המפתח לעלייה מונח לא בארץ אלא בעם".

מתוך : עלייה פירושה התיישבות 1933, משמרות עמ' מח.

\* כדאי להשוות את בעיות קליטתם של העולים לארץ בשנים הראשונות לאחר קום המדינה לבעיות

קליטתם של העולים מברה"מ ומאתיופיה בשני העשורים האחרונים.

נושאים להשוואה : דרכי עלייה, תנאי חיים וכיו"ב.

תמונות על העליות ניתן לראות באתר משרד החינוך :

<http://www.education.gov.il/medina/index.html>

## ממלכתיות

\* על גישתו של דוד בן-גוריון ניתן לעמוד מקריאת דבריו :

" עלינו לעקור את המחיצות הגיאוגרפיות, התרבותיות, החברתיות והלשוניות המפרידות בין החלקים

השונים ולהנחיל להם לשון אחת, תרבות אחת, אזרחות אחת, נאמנות אחת, חוקים חדשים ומשפטים

חדשים.

עלינו להנחילם רוח, תרבות, ספרות, מדע, אמנות. עלינו להכניסם למסגרות חברתיות ופוליטיות חדשות,

להנחיל להם זיקה לעברנו וחזון לעתיד, לאחדות יהודית, לעזרה הדדית, לשלטון עצמי, לחירות, לביטחונם,

לביטחון המדינה וחירותה ומקומה בעולם".

מתוך : מהפכת הרוח, 1949, חזון ודרך, כרך ראשון עמ' 30.

\* קריקטורה המתארת את גישתו הממלכתית של דוד בן-גוריון בנושא ביעור הבערות מצויה בספר : דוד

בן גוריון איש החזון והמעש- עמ' 166-.

\* חוק החינוך הממלכתי מתאר את המדיניות הממלכתית :

### סטטיסטיקה

\* דרך מומלצת לחקור את התקופה היא הסקת מסקנות מעיון בדוחות סטטיסטיים.  
ניתן לעיין בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה המופיעים באתר הכנסת באינטרנט:

<http://www.cbs.gov.il/>

בספר: "דוד בן גוריון איש החזון והמעש" – עמ' 295-296 – מוצגים נתונים סטטיסטיים על השנים: 1948-1980.

### קריקטורות

בספר **דוד בן גוריון איש החזון והמעש** – בעמודים 314-315, מופיעות קריקטורות דרכן ניתן לעמוד על בעיות פוליטיות האקטואליות גם כיום (דתיים וקואליציה). קריקטורות אלה לקוחות מתוך הספר הזקן והעם/בס.

קריקטורות נוספות מופיעות בספרים:

ראונר, ג.; באוור, א.; וכסלר, ב.ז. (1997). מבט מזווית אחרת – אוסף קריקטורות. ירושלים:  
יד יצחק בן צבי.

(1994). לקרוא קריקטורה ולחייך. ירושלים: מעלות.

### רעיונות למשחקים

\*הפעלות בנושא אישים – הפעלופדיה כרך מנהיגות עמ' 106-145.

- מי אני?

-בלדות על

-בולים – משחק בינגו.

\*תפוזרות – בנושאים שונים שמות נשיאים, ראשי ממשלה, רמטכ"לים.

\*כרטיסי מידע על אישים שונים – לבנות על ציר זמן.

\*דומינו – \*מתוך הספר "שחקי שחקי על החלומות" עמ' 44-50 (מס' מע' 37950).

\* אישים – שמות פרטיים ושמות משפחה:

|       |      |     |
|-------|------|-----|
| גולדה | מאיר | דוד |
| רביז  |      |     |

## אתרים מומלצים

<http://www.knesset.gov.il/docs/heb/megilat.htm>  
[http://www.knesset.gov.il/lexicon/heb/ben\\_gurion.htm](http://www.knesset.gov.il/lexicon/heb/ben_gurion.htm)

## המלצה למקורות להוראה/למידה של הנושאים השונים:

- בן-גוריון, ד. (1968). מכתבים אל פולה ואל הילדים. תל-אביב: עם עובד.
- בן-גוריון, ד. (1975). בית אביב בארי: הקיבוץ המאוחד.
- בן-גוריון, ד. (1982). זכרונות. תל-אביב: עם עובד.
- גוטמן, ר.; רוזן, מ. (1986). דוד בן-גוריון איש החזון והמעש. ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים.
- גפני, י. (1987). דוד בן-גוריון – האיש ופעלו; 40 שנה למדינת ישראל. חוברת א'. חולון: המרכז הפדגוגי טכנולוגי, רשתות החינוך של ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל.
- גפני, י. (1988). דוד בן-גוריון – האיש ופעלו; 40 שנה למדינת ישראל, חוברת ב' לתלמיד. חולון: המרכז הפדגוגי טכנולוגי, רשתות החינוך של ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל.
- גפני, י. (1988). דוד בן-גוריון – האיש ופעלו; 40 שנה למדינת ישראל, מדריך למורה. חולון: המרכז הפדגוגי טכנולוגי, רשתות החינוך של ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל.
- לוסין, י. (1982). עמוד האש- פרקים בתולדות הציונות. ירושלים: שקמונה חברה להוצאה לאור בשיתוף עם רשות השידור וכתר.
- ראונר, ג.; באוור, א.; וכסלר, ב.ז. (1997). מבט מזווית אחרת- אוסף קריקטורות. ירושלים: יד יצחק בן צבי.
- רוזנפלד, ש. (1978). כותרת ראשית – מעריב 30 שנה 1948-1978. תל-אביב: ספריית מעריב בע"מ.
- (1994). לקרוא קריקטורה ולחייך. ירושלים: מעלות.

היחידה פותחה ע"י צוות המרכז לתכנון לימודים למידה והערכה. מכללת בית ברל. © כל הזכויות שמורות.